

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СПЕЦИАЛНОСТ „ПСИХОЛОГИЯ“

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.пс.н. Соня Методиева Карабельова

на дисертационен труд на тема:

**„ЕМОЦИОНАЛНА РЕГУЛАЦИЯ И ПОВЕДЕНИЕ ВЪВ
ВИРТУАЛНИТЕ СОЦИАЛНИ МРЕЖИ“**

за получаване на образователна и научна степен „доктор“ в
направление 3.2. „Психология“ (Културна и диференциална
психология)

Автор на дисертационния труд: Женя Емилова Милушева

**1. Актуалност и значимост на разработвания научен
проблем**

Представената ми за рецензия дисертация е посветена на тема, която е централна относително много третирана в психологическото познание. По-конкретно разработката е фокусирана върху проучване на емоционалната регулацията на поведението в онлайн пространството. Темата е актуална от гледна

точка на бързото развитие на комуникационните и информационните технологии, които налагат нов начин на живот особено при младите хора. Проучването на взаимовръзките между стратегиите за емоционална регулация, емоционалната експресивност и поведението във виртуалните социални мрежи повишават значимостта на проблематиката от гледна точка на тяхната важност за благополучието на хората.

Докторантката си поставя за цел да проучи връзките между поведението в онлайн социалните мрежи, емоционалната експресия, стратегиите за емоционална и когнитивна емоционална регулация. Въз основа на това една от основните задачи е диференциране на адаптивните от неадаптивните стратегии за емоционална и когнитивна емоционална регулация. В такъв аспект Ж. Милушева емпирично верифицира модел за изследване на тези феномени. Решаването на поставените задачи и постигането на поставената цел на дисертационното проучване допринася за повишаване на актуалността и значимостта на изследвания проблем.

2. Оценка на научните резултати

Основната цел на дисертационния труд е да се проследят взаимовръзките между стратегиите за емоционална и когнитивна емоционална регулация, емоционалната експресивност и поведението във виртуалния свят.

Основните задачи на изследването се отнасят до изясняване на структурата на изследвания феномен в българската социокултурна среда въз основа на достатъчно голяма извадка.

Докторантката подхожда с достатъчно научна сериозност към решаването на поставените задачи и избира адекватен подход. От

методологическа гледна точка в настоящото изследване е направено обобщение на теориите за емоционалната експресивност, емоционалната регулация, когнитивната емоционална регулация на поведението в онлайн среда.

Дисертацията е разработена в рамките на 234 стандартни страници и съдържа увод, осем глави, структурирани от гледна точка на теоретичното и емпиричното изследване на проблематиката, заключение и библиография. Библиографията включва общо 200 заглавия, от които само 7 на български език, а останалите са на английски език, релевантни за изследваната проблематика. Повечето от литературните източници са от последните 10-15 години, което допълнително допринася за високата оценка. В дисертационния труд са представени 89 таблици и 4 фигури.

Теоретичният обзор в дисертацията очертава основните научни постижения в областта на проучваната проблематика. Той е фокусиран върху основните конструкти и тяхната взаимовръзка. Разгледани и анализирани са множество теоретични и емпирични изследвания, като докторантката се стреми да представи идеите на изследователите в тяхната последователност, като се фокусира върху най-съвременните постижения в тази област. Основните концепции, които са разгледани са свързани с емоционалната експресивност. Описани са идеите за връзките ѝ с благосъстоянието в реалното и виртуално пространство. Специално внимание е отделено на подходите за емоционалната регулация от гледна точка на различните схващания за съзнателната и автоматична емоционална регулация на поведението. Анализирани са данни от межкултурни изследвания. Очертани са и връзките между емоционалната регулация и адаптивните стратегии. Допълнително се дискутира и въпросът за адаптивните стратегии за емоционална

регулация на поведението. Съществено място в теоретичния обзор е посветено на когнитивната емоционална регулация, като са представени различни теоретични подходи в изследванията и връзката им със адаптивното поведение. Също така те са разгледани през призмата на поведението на хората във виртуалния свят. Четвърта глава на дисертацията представя данни от емпирични изследвания, като обръща внимание на мотивацията на поведението в онлайн среда, връзките между емоционалната регулация и социалния контекст, както и на разпространението и споделянето на емоциите чрез социалните мрежи. Важно място е отделено също така на себепредставянето и емоционалната регулация в онлайн пространството.

Литературният обзор е изчерпателен, логично структуриран и показва добро познаване на проблемите, свързани с темата. Заключението обосновава необходимостта от провеждане на проучването, което е основа на обсъждания дисертационен труд на Ж. Милушева. Препоръката ми към тази част на дисертационния труд е свързана с обединяване на главите.

В началото на емпиричната част докторантката теоретично обосновава модела на проучването, който си поставя за цел да верифицира.

За целта на изследването са използвани следните инструменти:

1. Въпросник за експресивност на Грос и Джон с три субскали – импулсивност, изразяване на положителни емоции и изразяване на негативни емоции.
2. Въпросник за емоционална регулация Грос и Джон, който измерва тенденции за преосмисляне и подтискане.

3. Въпросник за когнитивна емоционална регулация, създаден от Гарнефски и колеги, който измерва адаптивни и неадаптивни стратегии.
4. Въпросник на Момчил Киряков за поведение в социалните мрежи, съдържащ седем подскали.
5. Скала за удовлетвореност от живота на Динър и колеги.
6. Въпросник за измерване на личностните характеристики по модела на „Големите пет“ – съкратена версия на Донелан и колеги, адаптирана за българския социокултурен контекст.

Методиката на проучването е ясно и последователно описана. Използваният дизайн, процедура и използваните въпросници и скали са адекватни на целта и задачите на дисертацията.

Изследването е проведено върху извадка от 280 души през 2017 и 2018 г. То е реализирано онлайн чрез платформата на Гугъл за научни проучвания, като е разпространено по имейл и в социалните мрежи..

Поставените в изследването цели и задачи, както и характерът на предполагаемите зависимости между изследваните конструкти, определят статистическите методи, които са приложени при обработката на данните. Те включват методи от описателната и дедуктивната статистика, използвани за установяване на вариацията на изследваните феномени при различните респонденти и техните взаимовръзки.

За проверка на вътрешната консистентност е използван айтем анализ. За проверка на факторната структура на скалите е приложен класически факторен анализ по метода на главните компоненти и Варимакс ротация. За проверка на диференциращите ефекти на демографските характеристики върху изследваните феномени са използвани Т-тест за независими

извадки и дисперсионен анализ (ANOVA). За проверка на взаимовръзките между изследваните конструктите е приложен корелационен и регресионен анализ.

Получените резултати сочат много добри психометрични показатели за използваните в проучването въпросници и скали, като това с особена сила важи за тези, които за първи път се прилагат в български социокултурен контекст. Това е основание те да се прилагат и в бъдеще в подобни изследвания.

Получените резултати са описани и анализирани коректно. Те са представени в табличен и графичен вид, като по този начин дават възможност за ясно отграничаване на значимите взаимовръзки между изследваните феномени. Експертизата на Ж. Милушева по темата проличава в структурирането на докладваните резултати, в дискусиата, където е направен анализ на резултатите от собственото емпирично проучване, през призмата на досегашни постижения на други водещи автори в сферата.

Препоръките ми към докторантката за емпиричната част се отнасят до обединяването на пета и шеста глава в една обща част. Също така промяна на някои от таблиците и изнасянето на някои от тях в приложение.

Положителната оценка на получените резултати може да бъде разпозната чрез следните анализи и обобщения на проведеното изследване:

- a. Избрани са подходящи въпросници и скали, чиито психометрични характеристики удовлетворяват стандартите на изследването. Някои от методиките са прилагат за първи път в български социокултурен контекст.
- b. Емпиричният подход осигурява данни за това, че социалните мрежи се използват за споделяне на

положителни емоции, което се свързва с тяхната адаптивна функция и за стимулиране на социалните контакти.

- c. Спецификите в изразяването на емоции във виртуалните социални мрежи обясняват установеното различие в експресивността в онлайн пространството и в реалния живот.
- d. Проучването предоставя възможност да се разкрият причинно-следствени връзки и зависимости и с висока достоверност да се проверят хипотезите за връзката на когнитивна емоционална регулация и изразяването на емоции.
- e. Обобщенията и сравнителните анализи с данни от други проучвания са адекватни и имат конкретна практическа приложимост. Те могат да послужат при разработването на политики и интервенции, които да подпомагат ефективните взаимодействия в групите, високата продуктивност на организациите и оптималното съществуване за индивидите.

Основен принос на дисертационния труд е задълбоченият критичен и сравнителен анализ на получените данни с подобни проучвания. Направените изводи са релевантни на задачите и обективно отразяват резултатите от изследването. Те показват компетентността на Женья Милушева да анализира и интерпретира резултати от емпирични изследвания и да прави заключения за практиката. Всичко това е индикатор за задълбочен изследователски интерес към разглежданата проблематика.

Приносите са формулирани ясно и са добре подкрепени с аргументи, като обективно отразяват постиженията на дисертационния труд. Представените приноси могат да се

разширят съдържателно по посока на практическата приложимост на цялостната разработка.

Авторефератът е съобразен с изискванията, като адекватно представя дисертационния труд.

Женя Милушева представя 7 публикации, от които 6 по темата на дисертацията – 3 от тях самостоятелни, и 3 в съавторство.

Имам технически бележки, които не омаловажават труда на докторантката.

3. Заключение

Дисертационният труд на Женя Милушева представлява цялостно и задълбочено изследване на актуална научна тематика, като получените резултати могат да намерят приложение в социалната практика. Дисертацията и свързаните с нея публикации отговарят на изискванията и наукометричните критерии на Закона за развитие на академичния състав в Република България за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

Като имам предвид актуалността на темата на дисертационния труд, задълбоченият теоретичен анализ на изследователските данни и успешно проведеното изследване, убедено давам своята положителна оценка и предлагам на членовете на Научното жури да гласуват положително за присъждане на образователната и научна степен **„доктор“ на Женя Емилова Милушева** по професионално направление **3.2. Психология (Културна и диференциална психология)**.

19.12. 2019 г.

гр. София

Рецензент:

(проф. д.пс.н. С. Карабельова)

